

ค่านิยมที่สะท้อนจากชื่อสกุลคนไทยอีสานในตำบลดบปือ อำเภอดบปือ จังหวัดมหาสารคาม : การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์

ธนพล เอกพจน์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

E-mail: Matomtuk@hotmail.com

บทคัดย่อ

นามสกุลเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงที่มา เผ่าพันธุ์หรือตระกูลของมนุษย์ และเป็นสิ่งที่สะท้อนความคิด ค่านิยมรวมถึงวัฒนธรรมของคนในสังคม งานวิจัยนี้ศึกษาความหมายของหน่วยศัพท์ที่นำมาใช้ในการตั้งนามสกุล และค่านิยมของคนไทยอีสานในตำบลดบปือ อำเภอดบปือ จังหวัดมหาสารคามที่สะท้อนจากความหมายตามแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ เก็บข้อมูลชื่อนามสกุลจากงานทะเบียนราษฎร อำเภอดบปือ รวมทั้งสิ้น 1,989 นามสกุล ผลการศึกษาพบความหมายของนามสกุลจำนวน 8 วงความหมาย เรียงตามความถี่จากมากไปหาน้อย ได้แก่ ความหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินสิ่งมีค่า ธรรมชาติ ความดีงาม และความเจริญรุ่งเรือง ความเชื่อ อำนาจ วงศ์ตระกูล อาชีพ และวัตถุหรือสิ่งของเครื่องใช้ ทั้งนี้กลุ่มความหมายที่ปรากฏสะท้อนค่านิยมของคนไทยอีสานใน 4 ลักษณะ ได้แก่ ค่านิยมเกี่ยวกับสิ่งที่ปรารถนาในชีวิต ค่านิยมเกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว ค่านิยมที่ปรากฏสะท้อนให้เห็นระบบความคิดและมโนทัศน์ทางวัฒนธรรมของคนไทยอีสาน

คำสำคัญ : คนไทยอีสาน, ค่านิยม, นามสกุล, อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์, จังหวัดมหาสารคาม

วารสารสวนสุนันทาวิชาการและวิจัย
Suan Sunandha Academic & Research Review

Values reflected through the Surname of Thai Isan People at Borabue Sub-district, Borabue District, Maha Sarakham Province :

An Ethnosemantics Analysis

Thanapon Eakapont

Faculty of Humanities and Social Sciences, Rajabhat Maha sarakham University

E-mail: Matomtuk@hotmail.com

ABSTRACT

Surname is implied as background, origin or human family trait reflecting thought, value as well as culture of people in society. This research aims to study meaning of word units taken to name as surname and value of Thai E-san people in Borabue sub – district, Borabue district, Maha Sarakham Province revealing through surname meaning according to Ethnosemantics framework with 1,989 surnames. The result is found that there are 8 semantic fields arranging from the most to least respectively such as property or valuable things, nature, virtue and prosperity, belief, power, family trait, occupation, object or tool. These semantic fields can be interpreted into 4 values of Thai E-san people for instance, desirable matters in life, belief, occupation, and family relationship. Values are attractively capable of showing cognitive and concept of culture in Isan people.

Keywords: Thai Isan People, values, Surnames, Ethnosemantics, Maha Sarakham Province

บทนำ

มนุษย์ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสาร ตั้งแต่การรับและส่งสาร การแสดงออกถึงความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ตลอดจนใช้ภาษาถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และยังมีการนำภาษามาใช้เพื่อเรียกชื่อสิ่งต่าง ๆ อาทิ คน สัตว์ สิ่งของ หรือสถานที่ โดยเฉพาะคนหรือมนุษย์ ไม่ว่าจะอยู่แห่งไหนต่างล้วนมีชื่อเรียกขานตนเอง เพื่อบ่งชี้ลักษณะหรือตัวตนของบุคคล แม้ว่าชื่อตัวจะมีความสำคัญ แต่อย่างไรก็ตาม ชื่อดังกล่าวอาจมีการใช้ซ้ำกันและก่อให้เกิดความเข้าใจผิดในการสื่อสารได้ ดังนั้น ชื่อสกุล หรือนามสกุล จึงเป็นสิ่งที่ช่วยลดข้อผิดพลาดดังกล่าว เพราะการมีนามสกุลสามารถช่วยจำแนกชื่อและตัวบุคคลให้แตกต่างกัน อีกทั้งยังเป็นเครื่องแสดงถึงที่มาของคนในสังคม

แต่เดิมคนไทยไม่มีนามสกุลมีเพียงชื่อแทนตัวที่ใช้เรียกขานกันทั่วไป อิทธิชัย บุญมาธรรม (ม.ป.ป.) ไสว วัฒนเศรษฐ (2509) และ วินิตา ดิถียนต์ (2531) กล่าวถึง ความเป็นมาของนามสกุลคนไทยไว้ว่า ช่วงสมัยสุโขทัยจนถึงรัตนโกสินทร์ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 คนไทยยังไม่มีการใช้นามสกุลเพื่อบ่งบอกที่มาหรือพื้นเพของตนเอง มีเพียงชื่อตัวเพียงอย่างเดียว เช่น นายสี นายสา ตามี ตามา นางบุญ นางสาย ทั้งนี้เกิดปัญหาว่า อาจมีชื่อเดียวกันใช้ซ้ำกันทำให้เกิดปัญหาในการติดต่อสื่อสาร จึงมีการใช้สมญานามต่อท้ายชื่อเพื่อบอกให้ทราบแน่ชัดว่าเป็นผู้ใด ทั้งนี้สมญานามจะพิจารณาจากลักษณะของบุคคล อาจเป็นความผิดปกติของร่างกาย รูปลักษณ์ภายนอก หรือพฤติกรรม การแสดงออก เช่น นายจันทนวดเขียว ตาผลหัวล้าน ยายมีปากกว้าง ฯลฯ รวมถึงมีการตั้งชื่อตามพ่อแม่ เช่น ขาวลูกยายนา ค่อมลูกตาสง่า อย่างไรก็ตาม การเรียกชื่อเหล่านี้ยังคงเป็นปัญหาอยู่ในบางกรณี เนื่องจากบางชื่อทำให้ผู้ถูกเรียกชื่อนั้นไม่พอใจ เพราะสมญานามที่เติมเข้ามาอาจแสดงคุณลักษณะด้านลบของบุคคลนั้น

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงเห็นความสำคัญของการตั้งนามสกุล โดยมีพระราชดำริว่า ถ้าคนไทยยังไม่มีนามสกุลใช้เช่นนี้ต่อไปจะเกิดความสับสน เพราะประชาชนเพิ่มจำนวนขึ้น และมีชื่อใช้ซ้ำกันมาก ทำให้การจัดทำทะเบียนประวัติบุคคลย่อมกระทำได้ยาก (ไสว วัฒนเศรษฐ, 2509) ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการตั้งนามสกุลประชาชนขึ้น โดยให้ตราพระราชบัญญัติขนานนามสกุล เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ.2455 และให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2456 เป็นต้นมาจวบจนปัจจุบัน พระองค์ทรงวางหลักสำคัญไว้ว่า วิธีการสืบสายสกุลให้ถือเอาสายสัมพันธ์ทางฝ่ายบิดา หากว่าไม่มีบุตรของตนสืบสกุลสามารถหาผู้ต่างเชื้อสายมาสืบสกุลได้ ทั้งนี้ การมีนามสกุลจะเป็นเครื่องยืนยันการถือกำเนิดให้รู้ว่าสืบเชื้อสายมาจากใคร เป็นชนเชื้อชาติใด หรือมีรากมาจากไหน ตลอดทั้งเป็นหลักให้ประชาชนตระหนักและรักษาเกียรติยศของวงศ์ตระกูลให้ดีสืบไป (อาภรณ์ คุปประเสริฐวงศ์, 2544)

การศึกษาทางด้านภาษาศาสตร์ ให้ความสนใจวิเคราะห์ภาษาในหลายระดับไม่ว่าจะเป็นระดับเสียง คำ ประโยค และสัมพันธ์สาร โดยเฉพาะการศึกษาในระดับคำเป็นประเด็นหนึ่งที่นักภาษาศาสตร์ให้ความสนใจศึกษากันอย่างแพร่หลาย ในปัจจุบันการศึกษาคำศัพท์ไม่ได้ศึกษาเพียงเฉพาะโครงสร้างคำ ความหมาย และการสร้างคำ แต่ยังมีการศึกษาเชื่อมโยงไปสู่ การทำความเข้าใจระบบความคิด การสื่อความหมาย ความเชื่อ ค่านิยมทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่ง การศึกษาในมุมมองดังกล่าวเป็นการวิเคราะห์ภาษาตามแนวคิด “อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์” (Ethnosemantics) ซึ่งเป็นแนวทางการศึกษาภาษาที่ประยุกต์ร่วมกับแนวคิดมานุษยวิทยาวัฒนธรรม (Cultural anthropology) เพื่อตีแผ่ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง ภาษา ความคิด สังคมและวัฒนธรรมในชุมชนเจ้าของภาษาที่เป็นชาวบ้าน ชนเผ่า หรือกลุ่มชาติพันธุ์ใดกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2549) ผู้วิจัยพบว่า ปัจจุบันมีการนำแนวคิดดังกล่าวมาวิเคราะห์ภาษาในระดับคำศัพท์มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาเกี่ยวกับการตั้งชื่อไม่ว่าจะเป็น ชื่อบุคคล ชื่อสกุล ชื่อพืช ชื่อสถานที่ ชื่ออาหาร ชื่อวัตถุหรือสิ่งของ ฯลฯ เพราะชื่อเป็นสิ่งที่แสดงความเป็นมา ความคิด โลกทัศน์ของมนุษย์ได้ ผู้วิจัยพิจารณาว่านามสกุลเป็นประเด็นทาง

ภาษาที่น่าสนใจ เพราะนามสกุลหรือชื่อสกุล เป็นรูปแบบภาษาที่สามารถบ่งบอกที่มาของบุคคลในด้านเชื้อสาย เผ่าพันธุ์ บรรพบุรุษ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับระบบสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ การศึกษานามสกุลไม่เพียงแต่ทำให้ทราบเกี่ยวกับระบบ ภาษา แต่ยังเป็นการสืบสร้างให้เห็นรากฐานทางความคิดและวัฒนธรรมเจ้าของนามสกุลนั้นด้วย

ผลการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ในวงวิชาการภาษาไทยและภาษาศาสตร์ ปรากฏงานวิจัยที่ศึกษานามสกุลของคนไทยถิ่นต่าง ๆ รวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยไม่มากนัก เมื่อเทียบกับงานวิจัยการตั้งชื่อบุคคล และชื่อหมู่บ้าน โดยพบงานวิจัยที่ศึกษานามสกุลด้วยแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ (Ethnosemantics) จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ “นามสกุลของคนไทยเชื้อสายจีน : การวิเคราะห์เชิงอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์” ผลงานของ วนิดา เจริญสุข (2532) “นามสกุลพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์” ผลงานของ ปานทิพย์ มหาไตรภาพ (2545) “นามสกุลประชาชนจังหวัดนครราชสีมา : การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์” ผลงานของ พรทิพย์ ครามจันทิก (2548) และ นารี กรุรมรัมย์ (2557) ศึกษาเรื่อง “นามสกุลของกลุ่มชาติพันธุ์กูยในจังหวัดสุรินทร์: การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์” งานวิจัยเหล่านี้ศึกษาชื่อสกุลในประเด็นโครงสร้างนามสกุล จำนวนพยางค์ หลักเกณฑ์การตั้งนามสกุล ที่มาภาษา วงความหมาย ตลอดจนศึกษาความคิด ความเชื่อ มุมมอง ค่านิยมของกลุ่มคนในบริบทสังคมวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ ผ่านการวิเคราะห์ภาษาในการตั้งนามสกุล

นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยที่ศึกษานามสกุลอีกบางส่วน แต่ไม่ได้ศึกษาด้วยแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ ดังงานของ สุนันทา หันชัยศรี (2542) อาภรณ์ คุประเสริฐวงศ์ (2544) และ พรจรัส สร้อยศรีฉาย (2557) งานวิจัยเหล่านี้แสดงให้เห็นปรากฏการณ์ทางภาษาในสังคมไทยได้อย่างน่าสนใจ จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมาสังเกตได้ว่า ส่วนใหญ่ศึกษานามสกุลของกลุ่มคนบางกลุ่มในสังคมไทย โดยใช้เกณฑ์ความแตกต่างด้านชาติพันธุ์ อำเภอ และจังหวัดเป็นปัจจัยแบ่งขอบข่ายการศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่า ในประเทศไทยยังมีคนไทยอาศัยอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ อีกมากมาย จึงควรมีการศึกษานามสกุลของกลุ่มชนอื่น เพื่อขยายขอบเขตการวิจัยให้ครอบคลุมและสะท้อนปรากฏการณ์ทางภาษา ความคิดและวัฒนธรรมของคนไทยให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เนื่องด้วย กลุ่มชนที่อาศัยอยู่ต่างถิ่นกันอาจมีรูปแบบการใช้ภาษา มุมมอง ความคิด ค่านิยมที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทสังคมและวัฒนธรรม

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา นามสกุลของคนไทยอีสานในตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ด้วยวิธีการวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกกลุ่มพื้นที่นี้ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวยังไม่พบการศึกษาวินิจฉัยนามสกุล อีกทั้งอำเภอบรบือมีความเป็นมายาวนาน ก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณ ปี พ.ศ.2443 ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โดยเป็นพื้นที่ดั้งเดิมของคนไทยอีสานก่อนที่จะมีการแบ่งเขตการปกครองส่วนภูมิภาค เพราะบริเวณดังกล่าวมีคนไทยอีสานอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก (องค์การบริหารส่วนตำบลบรบือ, 2562) ปรากฏตำนานและรากฐานทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่า ไม่ว่าจะเป็นภาษา ประเพณี พิธีกรรม ความคิด ความเชื่อที่สืบทอดมาจนกระทั่งปัจจุบัน

งานวิจัยนี้นำร่องศึกษานามสกุลของคนไทยอีสานในเขตอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาเฉพาะตำบลบรบือเท่านั้น เนื่องจากผู้วิจัยมุ่งหมายนำร่องศึกษานามสกุลของคนพื้นถิ่นดังกล่าวเพื่อเป็นแนวทางศึกษานามสกุลในตำบลอื่น ๆ ของอำเภอบรบือต่อไป ทั้งนี้ตำบลบรบือ เป็นตำบลสำคัญ เพราะเป็นศูนย์กลางของอำเภอ และมีความสำคัญเพราะเป็นพื้นที่ตั้งถิ่นฐานเก่าแก่ของประชากรในอำเภอนี้ก่อนจะมีการอพยพย้ายถิ่นตามนโยบายของภาครัฐที่ให้ขยายเป็นตำบลต่าง ๆ รวมทั้งยังมีสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับตำนานการสร้างอำเภอบรบือ และจากเหตุผลดังกล่าวจึงมีการตั้งชื่อตำบลให้สอดคล้องกับชื่ออำเภอ เพื่อแสดงถึงความสำคัญของพื้นที่ (พระครูเกษมปัญญาภิวัฒน์, สัมภาษณ์, 29 พฤศจิกายน 2562)

2562) ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจวิเคราะห์นามสกุลของคนไทยอีสานในตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคามตามแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ เพื่อตีแผ่ให้เห็นระบบความคิด ค่านิยมของคนไทยอีสานในพื้นที่ดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความหมายของหน่วยศัพท์ที่นำมาใช้ในการตั้งนามสกุลและวิเคราะห์ค่านิยมของคนไทยอีสานในตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคามที่สะท้อนจากความหมายของนามสกุล โดยมีสมมติฐานว่านามสกุลคนไทยอีสานในตำบลนี้ส่วนใหญ่มีความหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินสิ่งมีค่ามากที่สุด สะท้อนให้เห็นค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับการมีทรัพย์สินและความร่ำรวย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่

มุ่งศึกษานามสกุลของคนไทยอีสานที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่ตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม รวม 17 หมู่บ้าน โดยตำบลบรบือ แบ่งเขตการปกครองส่วนท้องถิ่นออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) เทศบาลตำบลบรบือ ประกอบด้วยหมู่บ้านจำนวน 3 หมู่ ได้แก่ บ้านบรบือ หมู่ที่ 1 บ้านสนามชัย หมู่ที่ 7 บ้านบรบือ หมู่ที่ 14 และ 2) องค์การบริหารส่วนตำบลบรบือ ประกอบด้วยหมู่บ้าน จำนวน 14 หมู่ ได้แก่ บ้านชำแฮด หมู่ 2 บ้านโคกกลาง หมู่ 3 บ้านหนองแวง หมู่ 4 บ้านเหล่าโง้ง หมู่ 5 บ้านนาดี หมู่ 6 บ้านโคกลำหมู หมู่ 8 บ้านชำแฮด หมู่ 9 บ้านหนองคู หมู่ 10 บ้านโคกลำหมู หมู่ 11 บ้านโคกกลาง หมู่ 12 บ้านนาดี หมู่ 13 บ้านชำแฮด หมู่ 15 บ้านหนองแวง หมู่ 16 และ บ้านหนองแวง หมู่ 17

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในงานวิจัยนี้ คือ นามสกุลของคนไทยอีสานทั้งเพศชายและเพศหญิงทุกคนจากทุกหมู่บ้านในตำบลบรบือ ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างนามสกุลในการศึกษาด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยต้องเป็นนามสกุลประชาชนที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎรของตำบลบรบือ ในการคัดเลือกหากพบนามสกุลเดียวกันปรากฏใช้ซ้ำกันจะนับเป็น 1 นามสกุลไม่นับซ้ำ จากการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างนามสกุลแบบเจาะจงได้ข้อมูลนามสกุลทั้งสิ้น 1,989 นามสกุล

ขอบเขตด้านข้อมูล

ศึกษาเฉพาะนามสกุลของคนไทยอีสานที่อยู่ในพื้นที่ศึกษาและปรากฏในทะเบียนราษฎรของอำเภอบรบือ ชำงต้น

ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2562 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ.2563

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. งานวิจัยนี้ไม่ศึกษาที่มาหรือผู้ตั้งนามสกุล
2. ผู้วิจัยไม่ศึกษานามสกุลของบุคคลที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ
3. การศึกษาและเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจะศึกษาเพียงแค่ชื่อนามสกุล ไม่ได้ศึกษาจำนวนประชากรที่ใช้ชื่อนามสกุลนั้น

4. งานวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์ปรากฏการณ์การใช้ภาษาในการตั้งนามสกุลโดยทั่วไป ไม่ได้ศึกษาตามตัวแปร เช่น เพศ อายุ หรือสถานภาพทางสังคม เนื่องจากผู้วิจัยไม่ได้ศึกษาการปรับเปลี่ยนนามสกุลอันเนื่องมาจากปัจจัยดังกล่าว
5. งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาความหมายของแต่ละหน่วยศัพท์ที่ประกอบขึ้นเป็นนามสกุล ไม่ศึกษาความหมายของทั้งนามสกุล

แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้วิเคราะห์ภาษาตามแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ (Ethnosemantics) ซึ่งเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเมื่อประมาณปี ค.ศ. 1950 เป็นการศึกษาที่นำแนวคิดทางมานุษยวิทยาด้านวัฒนธรรมมาประยุกต์ศึกษากับภาษาศาสตร์ (Linguistics) มุ่งเน้นและตีแผ่ให้เห็นความรู้ ความคิด ค่านิยมของกลุ่มคนในสังคมวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ ผ่านการวิเคราะห์ความหมายของภาษาในระดับคำศัพท์ผู้ริเริ่มแนวทางการศึกษานี้คือ เฟรเก (Farke, 1962) เสนอว่าในการศึกษาวัฒนธรรมสามารถวิเคราะห์ผ่านภาษา แต่การศึกษารายภาษาหนึ่ง ๆ ไม่ควรศึกษาเพียงแค่ว่าคำศัพท์ของสิ่งต่าง ๆ เพราะภาษาไม่ได้เกี่ยวข้องเฉพาะระหว่างสิ่งของกับคำศัพท์เท่านั้น หากแต่ยังมีเรื่องของระบบความคิดหรือมโนทัศน์ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้น การที่จะศึกษาคำศัพท์ในวัฒนธรรมใดก็ตาม การเก็บข้อมูลภาษา นอกจากจะทำให้ทราบความหมายของคำนั้นแล้ว ยังทำให้เราทราบว่าในวัฒนธรรมนั้นมีสิ่งนั้นหรือไม่เพราะคำเหล่านั้นจะเป็นเครื่องสะท้อนให้เราทราบว่าคนในแต่ละวัฒนธรรมมีมุมมองหรือโลกทัศน์อย่างไร ต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาภาษาของกลุ่มชนในวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง สามารถสะท้อนระบบความคิดหรือค่านิยมของกลุ่มชนนั้นได้ ดังงานวิจัยนี้ที่มุ่งศึกษานามสกุลของคนไทยอีสานในตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เพื่อวิเคราะห์ภาษาที่สัมพันธ์กับระบบความคิด และค่านิยมของผู้ใช้ภาษา

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2549) นำแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์มาศึกษาภาษาในสังคมไทย และได้กล่าวถึงหลักการสำคัญทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ไว้ว่า

1. คำในภาษาเป็นตัวแทนของมโนทัศน์ การวิเคราะห์คำศัพท์ทำให้เห็นและเข้าใจมโนทัศน์ ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจระบบความรู้ ความคิด ค่านิยมและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาได้
2. ข้อมูลที่ใช้ต้องได้มาอย่างธรรมชาติ และเป็นวัตถุวิสัย
3. เน้นการวิเคราะห์ความหมายของคำ เพราะแนวคิดนี้เชื่อว่า ความหมายของคำศัพท์เป็นสิ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นระบบความคิด มโนทัศน์และเข้าถึงวัฒนธรรมเจ้าของภาษา
4. ผู้วิเคราะห์ต้องใช้วิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์ มีเหตุผล สามารถตรวจสอบได้ เป้าหมายของการวิเคราะห์คือมุ่งตีแผ่ให้เห็นระบบความรู้ของชาวบ้าน

จากการทบทวนแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยจะนำมาปรับใช้ในการศึกษานามสกุลคนไทยอีสานในตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ด้วยการจำแนกและวิเคราะห์ความหมายของหน่วยศัพท์จากนามสกุลและวิเคราะห์ค่านิยมของคนไทยอีสานกลุ่มดังกล่าวจากความหมายหน่วยศัพท์ที่ปรากฏในนามสกุล

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าและวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับวิจัยภาคสนาม (field research) และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) มีระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

1. ชั้นเตรียมการวิจัย

1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ และการศึกษาภาษามสกุล

1.2 ศึกษาและสำรวจพื้นที่เก็บข้อมูล พบว่าตำบลบรบือ เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีความน่าสนใจศึกษามสกุล เพราะเป็นพื้นที่เก่าแก่ มีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ล้ำค่า อีกทั้งเป็นบริเวณที่มีคนไทยอีสานอาศัยอยู่มาเป็นเวลานานและจำนวนมาก ตลอดทั้งจากการทบทวนงานวิจัยยังไม่พบการทำวิจัยภาษามสกุลในพื้นที่ดังกล่าว ด้วยแนวคิดทฤษฎีประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงประสานแหล่งข้อมูลในการทำวิจัย คือ เทศบาลตำบลบรบือ และองค์การบริหารส่วนตำบลบรบือ

2. ชั้นเก็บข้อมูล

งานวิจัยนี้เลือกศึกษามสกุลของคนไทยอีสานในตำบลบรบือ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาษามสกุลจากงานทะเบียนราษฎรอำเภอบรบือ เมื่อได้ข้อมูลภาษามสกุลแล้วผู้วิจัยบันทึกลงในแบบเก็บข้อมูลและจัดลำดับข้อมูล ตามลำดับตัวอักษรตั้งแต่ ก-ฮ หลังจากนั้นผู้วิจัยคัดแยกภาษามสกุลที่มีซ้ำกันออก โดยชื่อภาษามสกุลที่ปรากฏ 1 ครั้ง นับเป็น 1 คำโดยไม่นับซ้ำ

3. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ความหมายของคำที่นำมาตั้งชื่อสกุล ผู้วิจัยนำภาษามสกุลมาแยกหน่วยศัพท์ (Lexical items) ที่มีความหมายออกจากกัน เช่น แสดทรัพย์ ประกอบด้วย 2 หน่วยศัพท์ คือ แสด (ในภาษาถิ่นอีสานแปลว่า แรด เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมชนิดหนึ่ง) และ ทรัพย์ (หมายถึงเงินทองหรือทรัพย์สินมีค่า) งานวิจัยนี้ศึกษามสกุลตามแนวทฤษฎีประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ แนวคิดนี้จะไม่ศึกษาความหมายของทั้งภาษามสกุล เพราะจะทำให้ในการแปลความหมายอาจคลาดเคลื่อนจากความหมายของคำศัพท์ เพราะเกิดจากรวมความหมายของหน่วยศัพท์ เช่น แสดทรัพย์ อาจแปลว่าได้ว่า แรดเป็นของมีค่า ทั้งนี้หน่วยศัพท์อาจมีพยางค์เดียวหรือหลายพยางค์ก็ได้ เช่น “สมบัติ” เป็นหนึ่งหน่วยศัพท์ที่มีรูปแบบ 2 พยางค์

3.2 ในการศึกษาความหมายของหน่วยศัพท์ผู้วิจัยยึดความหมายจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2556) หนังสือคลังคำ (2555) และพจนานุกรมภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ฉบับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2535) เป็นหลัก ส่วนคำใดที่ไม่ปรากฏความหมายในพจนานุกรมทั้งสองฉบับ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ความหมายจากการสัมภาษณ์ โดยตรงจากผู้บอกภาษาในชุมชน งานวิจัยนี้เลือกตัวแทนผู้บอกภาษาจากทุกหมู่บ้านในตำบล หมู่บ้านละ 1 คน รวม 17 คน โดยผู้บอกภาษาทุกคนต้องมีคุณสมบัติคือ มีความรู้เข้าใจและมีทักษะการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานได้เป็นอย่างดี มีอายุ 40 ปีขึ้นไป มีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวมากกว่า 20 ปี เพื่อยืนยันให้เห็นว่าเป็นคนในพื้นที่และได้ข้อมูลที่เที่ยงตรง

3.3 รวบรวมหน่วยศัพท์ที่แสดงความหมายซึ่งอาจปรากฏในตำแหน่งส่วนหน้า ส่วนกลางหรือส่วนท้ายของภาษามสกุลมาจัดเป็นกลุ่มความหมายหรือประเภทของความหมาย เช่น ทองบุญ สร้อยหิน เข็มทอง จันทร์ทอง หน่วยศัพท์ที่ขีดเส้นใต้จัดอยู่ในวงความหมายทรัพย์สินมีค่า

3.4 หลังจากนั้นวิเคราะห์คำนิยามเพื่อศึกษาระบบความคิดของคนไทยอีสานในตำบลนี้ผ่านความหมายของภาษามสกุล เช่น จากตัวอย่างภาษามสกุลในข้อ 3.3 สะท้อนคำนิยามในระบบมโนทัศน์ของคนไทยอีสานกลุ่มนี้ว่ามีคำนิยามเกี่ยวกับสิ่งที่ปรารถนาในชีวิตคือ ทรัพย์สินมีค่า

4. ชั้นสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยและนำเสนออย่างเป็นระบบตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อีกทั้งตรวจสอบความถูกต้องของข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล และมีการอภิปรายผลรวมถึงให้ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์นามสกุลตามแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ (Ethnosemantics) มุ่งศึกษาเพื่อให้เห็นระบบความรู้ ความคิด ค่านิยมของกลุ่มคนในสังคม ผ่านการวิเคราะห์ความหมายของภาษาในระดับคำศัพท์ ฉะนั้น ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ความหมายของหน่วยศัพท์จากนามสกุลเพื่อเชื่อมโยงไปสู่การวิเคราะห์ค่านิยมของคนไทยอีสานในตำบลบรบือ ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

ก. ความหมายของนามสกุล

การวิเคราะห์ความหมายของนามสกุล ผู้วิจัยใช้วิธีการแยกหน่วยศัพท์ (Lexical items) แต่ละหน่วยศัพท์ที่มีความหมายออกชื่อนามสกุล หน่วยศัพท์ที่ใช้ในการวิเคราะห์อาจอยู่ส่วนหน้า ส่วนกลางหรือส่วนท้ายของนามสกุลก็ได้ หลังจากนั้นจึงจัดกลุ่มหน่วยศัพท์ตาม กลุ่มความหมาย (Semantic Field) เนื่องจากคำแต่ละคำไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยวแต่มีความสัมพันธ์ทางด้านความหมายกับคำที่มีความหมายในขอบเขตมโนทัศน์เดียวกัน เช่น นามสกุล “**ทวีทรัพย์**” “**ศรีสมบัติ**” “**สมบัติสุข**” ในการวิเคราะห์ผู้วิจัยจะแยกหน่วยศัพท์ออกชื่อนามสกุลเพื่อพิจารณาความหมายโดยอาศัยพจนานุกรมและการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาเพื่อตรวจทานความหมาย ดังนั้น จากตัวอย่างสามารถแยกหน่วยศัพท์ได้ดังนี้ คือ **ทรัพย์** และ **สมบัติ** หน่วยศัพท์เหล่านี้มีความหมายเกี่ยวกับทรัพย์สิน เงินทอง ของมีค่า จึงจัดอยู่ในวงความหมายทรัพย์สินสิ่งมีค่า

นอกจากนี้ บางนามสกุลที่มีหลายหน่วยศัพท์ แต่ละหน่วยศัพท์อาจมีความหมายที่แตกต่างกัน สามารถนำไปจัดประเภทอยู่ในกลุ่มความหมายอื่นที่ใกล้เคียงกันได้ เช่น นามสกุล “**ทองเทพ**” ประกอบด้วย 2 หน่วยศัพท์ คือ หน่วยศัพท์ “**ทอง**” หมายถึง ธาตุแท้ชนิดหนึ่งเนื้อแน่นมาก สีเหลืองสุกปลั่ง เป็นโลหะมีค่า...(ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ส่วน “**เทพ**” หมายถึง ชาวสวรรค์ที่มีตาทิพย์ หูทิพย์ กินอาหารทิพย์ (นววรรณ พันธุเมธา, 2555) โดยหน่วยศัพท์ “**ทอง**” สามารถนำไปวิเคราะห์และจัดประเภทในกลุ่มความหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินสิ่งมีค่า และ หน่วยศัพท์ “**เทพ**” นำไปจัดไว้ในกลุ่มหรือวงความหมายเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา ผลการศึกษาความหมายของนามสกุลคนไทยอีสานในตำบลบรบือ พบว่ามีความหมายทั้งสิ้น 8 วงความหมาย ดังนี้

1. ทรัพย์สินสิ่งมีค่า

ทรัพย์สินสิ่งมีค่า เป็นกลุ่มความหมายที่เกี่ยวข้องกับวัตถุที่มีค่า ทรัพย์สิน เงินตราหรืออัญมณี ผลการวิจัยพบนามสกุลของคนไทยอีสานในตำบลบรบือ มีความหมายเกี่ยวกับทรัพย์สิน เงินทองมากที่สุด เป็นจำนวน 759 นามสกุล เช่น **ทองศิริ ทองคำ ชันมณี เข้มทอง โคตรสมบัติ คำพิลา จันทรทรัพย์ จันทรทอง จันทรคำ จันทรแก้ว ทองทิพย์ ทองสุข ทองอินทร์ นาถมทอง ก้อนคำ แก้วไพฑูรย์ คชทรัพย์ ทับทิมทอง พลเงิน พลเพชร ฯลฯ**

นามสกุลที่ปรากฏเมื่อนำมาแยกหน่วยศัพท์และวิเคราะห์ความหมาย พบหน่วยศัพท์ที่มีความหมายสื่อถึงทรัพย์สินสิ่งมีค่า ได้แก่ ทรัพย์สมบัติ เครื่องประดับ แร่ธาตุ และอัญมณี สูงค่า หลายหน่วยศัพท์ เช่น “**ทอง**” “**คำ** (แปลว่า ทอง)” “**สมบัติ**” “**เพชร**” “**พิลา** (แปลว่า ทับทิม)” “**แก้ว**” “**มณี**” “**ทรัพย์**” “**สร้อย**” ฯลฯ นามสกุลที่มีความหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินสิ่งมีค่า เป็นนามสกุลที่สื่อความหมายเชิงบวก หน่วยศัพท์ที่ปรากฏส่วนใหญ่คือ “**ทอง**” และมักปรากฏชื่อนามสกุลหน่วยศัพท์ที่ปรากฏข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยอีสานกลุ่มนี้ปรารถนาความร่ำรวย การมีเงินมีโภคทรัพย์ จึงมีการตั้งชื่อนามสกุลให้สื่อความหมายดังกล่าว ซึ่งคนไทยรวมทั้งคนอีสานมีความเชื่อว่าหากมนุษย์เรามีชื่อที่เป็นมงคลหรือสื่อความหมายในแง่ดี ชีวิตจะมีความสุขสำเร็จ เช่นเดียวกับการตั้งนามสกุลที่มีความหมายสื่อถึงทรัพย์สินเงินทอง ย่อมเป็นสิ่งสร้างฐานรากที่มั่นคงแก่เจ้าของนามสกุลและวงศ์ตระกูล

2. ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นกลุ่มความหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่อยู่ทั่วไปตามธรรมชาติในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นต้นพืช ดอกไม้ ส่วนประกอบของพืช ป่า สัตว์ ระบบสุริยะ พื้นดิน ท้องฟ้า ภูมิศาสตร์ ภูเขา หิน น้ำ วันเวลา ปรากฏการณ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่มนุษย์สร้างขึ้น ผลการศึกษาพจนานามสกุลที่มีความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นจำนวน 522 นามสกุล เช่น บุญโนนแต่ บุญล้น คำจันทร์ ภูคำ ลำไย นานทองขาม บุปผา ป่าหญ้า มะลิ มังคุด เสาวรส สุรียา สระบัวบาน สำโรงแสง แสงดาว คำบัว โคตรประทุม คำมัจฉา สิงห์คำ โพธิ์ไพร หินคำ โพธิ์ไพร วรรณศิริ ยางเครือ นานทองบ่อ สารภีร์ กุดเงิน ฯลฯ นามสกุลที่พบเมื่อนำมาจำแนกหน่วยศัพท์ปรากฏหน่วยศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลายคำ อาทิ “จันทร์” “โนน” “แต่(ต้นมะค่า)” “ใบ” “ดอกไม้” “โพธิ์” “นา” “ภู” “หนอง” “หิน” “กุด (ลักษณะของหนองน้ำ)” “สิงห์” “บุปผา” “บุญล้น” “ป่า” “หญ้า” “ไพร” “ลำไย” “มะลิ” “มังคุด” “เสาวรส” “สุรียา” “สระ” “บัว” “บ่อ” “สุรียา” “ศิริ” “ไพร” “ไผ่” “สำโรง” “มัจฉา” “ยาง(ต้นยาง)” “เครือ” “โพน (เนินดิน)” ฯลฯ

หน่วยศัพท์ที่ปรากฏไม่เพียงทำให้ทราบถึงความหมายของนามสกุลเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันของคนไทยอีสานกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีการเชื่อมโยงลักษณะธรรมชาติใกล้เคียงมาตั้งเป็นนามสกุล เช่น “แต่” (เป็นคำภาษาอีสาน มีชื่อสกุลเรียกทั่วไปว่า มะค่า) “ลำไย” “เสาวรส” “มังคุด” “มะลิ” “สารภีร์” “จำปา” “ไพร” ซึ่งเป็นชื่อพืชที่ออกผล ออกดอก ใช้ปลูกเป็นพืชเศรษฐกิจและประดับสวยงามทั่วไป พบมากในภาคอีสานรวมถึงภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย

นอกจากนี้ยังพบหน่วยศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับ “สัตว์” ในนามสกุลของคนไทยอีสาน เช่น “มัจฉา” ที่แปลว่า ปลา โดย “ปลา” เป็นสัตว์พื้นถิ่นที่ผูกพันกับคนอีสานมายาวนาน เห็นได้จากการประกอบอาหารที่ส่วนใหญ่มาจากปลา เช่น “ปลาแดก” (ปลาร้า) “ปลาเน็ง” “ปนปลา” ฯลฯ อีกทั้งวิถีชีวิตของคนอีสานผูกพันกับสายน้ำ การหาปลาจึงเป็นวัฒนธรรมการดำรงชีพที่สำคัญของคนอีสาน นอกจากนั้นยังปรากฏการนำหน่วยศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับภูมิประเทศ แหล่งน้ำ ภูเขา รวมถึงสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นมาตั้งเป็นชื่อสกุล สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตและสภาพภูมิศาสตร์พื้นถิ่นของคนไทยอีสานผ่านนามสกุล เช่น “กุด” “โนน” “ภู” “หนอง” “สระ” “บ่อ” “นา” “โพน” หน่วยศัพท์เหล่านี้ สะท้อนให้เห็นลักษณะท้องถิ่นของคนไทยอีสานในตำบลบรบือที่เกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำและลักษณะภูมิประเทศที่มีสภาพเป็นที่สูง โดยจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลพบว่า สภาพทั่วไปของพื้นที่วิจัยมีลักษณะเป็นพื้นที่สูงหรือโนน มีหนองน้ำ บ่อน้ำ นาข้าวอุดมสมบูรณ์ จึงกล่าวได้ว่า นามสกุลไม่เพียงบ่งบอกที่มาของบุคคลแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นธรรมชาติและสภาพท้องถิ่นของเจ้าของนามสกุลอีกด้วย

3. ความดีงามและความเจริญรุ่งเรือง

ความดีงามและความเจริญรุ่งเรือง เป็นกลุ่มความหมายที่เกี่ยวข้องกับความดีงาม ความเป็นสิริมงคล ความสุข ความเจริญ ความรุ่งเรืองในชีวิตของมนุษย์ ผลการศึกษานามสกุลคนไทยอีสานในตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม พบนามสกุลที่มีความหมายเกี่ยวกับความดีงามและความเจริญรุ่งเรืองจำนวน 457 นามสกุล ยกตัวอย่าง เช่น ประเสริฐสังข์ ศักดิ์ดี ศรีมงคล วงศ์คุณ วรรณสุข ศรีคลัง ศิริพรรณ วงศ์สินอุดม ศรีบุญ พรประเสริฐ บุญศรีโรจน์ ศรีเทพ ศรีเรืองสุข เลิศลือชัย วรรณศิริ ศรีเอื้อง ศรีภิรมย์ อาจเจริญ ศรีสันติสุข ศรีมงคล ศรีภักดี มงคลดี มงคลมะไฟ ฯลฯ นามสกุลที่ปรากฏสะท้อนความหมายในด้านความดีงามและความเจริญรุ่งเรืองซึ่งชี้ให้เห็นว่าคนไทยอีสานกลุ่มนี้ปรารถนาให้ครอบครัวและชีวิตประสบพบเจอแต่ความเป็นมงคล ความดีงาม ความเจริญรุ่งเรือง สะท้อนให้เห็นจากหน่วยศัพท์ที่สื่อความหมายในลักษณะดังกล่าว อาทิ “ประเสริฐ” “ดี” “ศรี” “คุณ” “สุข” “ศิริ” “เลิศ” “อุดม” “บุญ” “มงคล” “โรจน์” “เรือง” “สุข” “วัฒน” “เอื้อง”(เอื้อง) “เจริญ” “สันติ” “มงคล” “พัฒน์” ฯลฯ ผู้วิจัยพบว่า นอกจากหน่วยศัพท์ดังกล่าวจะสื่อความหมายในแง่บวกแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นมุมมองของคนไทยอีสานตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคามที่ให้ความสำคัญกับ

การตั้งมั่นอยู่ในความดี เพื่อความเป็นมงคลแก่ชีวิต พิจารณาได้จากหน่วยศัพท์ที่ปรากฏในนามสกุล อนึ่ง ผู้วิจัยพบหน่วยศัพท์ “ศรี” ปรากฏในนามสกุลมากกว่าคำอื่นในกลุ่มความหมายเดียวกัน ทั้งนี้ “ศรี” แปลว่า มิ่ง, สิริมงคล, ความรุ่งเรือง, ความสว่างสดใส, ความงาม, ความเจริญ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 ; นววรรณ พันธุมธธา, 2555) ผู้วิจัยพิจารณาว่า การที่หน่วยศัพท์ดังกล่าวพบเป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นถึงผู้ที่ตั้งนามสกุลนิยมนามสกุลที่มีความหมายดีเป็นสิริมงคล เพราะความเป็นมงคลจะส่งผลแก่เจ้าของนามสกุลและวงศ์ตระกูลให้อยู่เย็นเป็นสุขและเจริญรุ่งเรืองตลอดไป

4. ความเชื่อและศาสนา

ความเชื่อและศาสนา เป็นกลุ่มความหมายที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ และความเชื่อทั่วไปที่อาจเกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรมของคนในพื้นที่ ผลการวิจัยพบนามสกุลที่มีหน่วยศัพท์ที่อยู่ในวงความหมายดังกล่าว จำนวน 270 นามสกุล ตัวอย่างเช่น บุญมี บุญผ่อง บุญเพ็ง พรหมมณเฑาะ พุทธาบุรณะ พรหมฤทธิ์ บุตรอินทร์ ฤกษ์ดี หลวงปู่คาน เห่งพรหมมินทร์ ทองทิพย์ ทองเทพ ศรีเทพ ธรรมโคตร ธรรมโชติกุล ศรีเทวฤทธิ์ เทเวธดา ธรรม อุกฤษฏธรรมวัฒน์ ธรรมสุวรรณ ฯลฯ นามสกุลที่ปรากฏประกอบด้วยหน่วยศัพท์ที่สื่อความหมายเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนาหลายประเด็น อาทิ ความเชื่อและศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ได้แก่ เทพเจ้า พระอินทร์ พระพรหม หรือสิ่งทิพย์ ดังหน่วยศัพท์ “พรหมมณเฑาะ” “พรหม” “พรหมมินทร์” “ทิพย์” “เทพ” “เทวะ” “เทเวธดา (เทเวธดา)” ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาพุทธ ปรากฏจากหน่วยศัพท์ “อุกฤษฏ” “บุญ” “ธรรม” “พุทธ” “หลวงปู่” ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ ดังหน่วยศัพท์ “มนตร์” มาจากคำว่า “เวทมนตร์” ซึ่งหมายถึง ถ้อยคำศักดิ์สิทธิ์ที่บริกรรมเพื่อให้สำเร็จตามความมุ่งหมาย และความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ประเพณี สะท้อนจากหน่วยศัพท์ “ฤกษ์” หมายถึง เวลาที่กำหนด หรือคาดว่าจะให้ผล ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

จากการศึกษาสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องต่าง ๆ ในมุมมองของคนไทยอีสานในตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคามที่สะท้อนผ่านความหมายของหน่วยศัพท์นามสกุล ผู้วิจัยพบมากที่สุดเป็นความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาพุทธ สะท้อนให้เห็นอิทธิพลทางศาสนาที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบคิดและพฤติกรรมของคนในท้องถิ่น ทั้งนี้เนื่องจากสังคมไทยอีสานเป็นสังคมพุทธ วิถีคิด วิถีปฏิบัติต่าง ๆ ล้วนแต่อยู่ภายใต้กรอบหรือกฎเกณฑ์ทางศาสนา ฉะนั้น หลักธรรม คำสอนต่าง ๆ จึงมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของคนไทยอีสานรวมถึงการตั้งชื่อนามสกุลด้วย เฉกเช่นเดียวกับ ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ และความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรม ประเพณีซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับคนอีสานอย่างมาก เห็นได้จากการจัดพิธีกรรมมากมาย อาทิ การบวงสรวงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น เทพ เทเวธดา พระพรหม พระอินทร์ ศาลปู่ตา ศาลหลักเมือง พระแม่ธรณี พระแม่คงคา ฯลฯ รวมทั้งคนอีสานยังมีการถือฤกษ์ยามในการดำเนินชีวิตหรือการประกอบพิธีกรรมด้วย เป็นต้น ฉะนั้นสิ่งเหล่านี้จึงแฝงฝังในระบบโน้ตทัศน์ของคนไทยอีสานจนกลายเป็นคุณลักษณะสำคัญของคนพื้นถิ่นนี้ เห็นได้ว่า “นามสกุล” เป็นเสมือนเครื่องมือในการส่งผ่านให้เห็นวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม วัฒนธรรมหนึ่ง ๆ ได้

5. อำนาจ

อำนาจ เป็นกลุ่มความหมายของหน่วยศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับการมีอำนาจ พลละกำลัง ความกล้าหาญ ความ เป็นใหญ่ การต่อสู้ สงคราม ชัยชนะและเกียรติยศ จากการศึกษา นามสกุลคนไทยอีสานในตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า มีนามสกุลที่อยู่ในหมวดหมู่ความหมายดังกล่าวมีจำนวน 87 นามสกุล เช่น เลิศลือชัย วงศ์ศรีอาจ วงศ์ชัย วงษาชัย ยศแก้ว กำแหงวิชัยพานิชกุล แก้วพล ธรรมพล ชนะชัย ชัยชนะ อาจกล้า คำเดช ธนาเดชา วงพิเศษ โยธาทิ คชฤทธิ์ เรื่องเดช กล้าพระจันทร์ ศรีวิชัย วัฒนพิชัย ฯลฯ หน่วยศัพท์ที่ปรากฏสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองของคนไทยอีสานใน

พื้นที่ดังกล่าว ที่เชื่อว่าหากนามสกุลมีความหมายที่แสดงความหมายดังกล่าว ชีวิตของตนและครอบครัวจะประสบความสำเร็จ เจริญก้าวหน้า มีผู้คนเคารพนับถือ ย่าเริง จนนำมาซึ่งอำนาจ ชัยชนะ และมีเกียรติในสังคม

6. เชื้อสายและวงศ์ตระกูล

เชื้อสายและวงศ์ตระกูล คือ กลุ่มความหมายของหน่วยศัพท์นามสกุลที่มีความหมายเกี่ยวกับเชื้อสาย วงศ์ตระกูล ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ผลการวิจัยพบนามสกุลที่อยู่ในกลุ่มความหมายดังกล่าวจำนวน 52 นามสกุล เช่น ทองโคตร โคตรกำปี เกียรติเผ่าพันธุ์ มหาโคตร พงศาสุข ศรีโคตรจันทร์ สกุลแก้ว บุตรวงศ์ รักวงศ์ รักวงศ์ งามวงศ์ ขานวงศ์ ดีวงศ์ วงศ์คุณ มหาโคตร ฯลฯ หน่วยศัพท์ที่ขีดเส้นใต้มีความหมายเกี่ยวกับเชื้อสายและวงศ์ตระกูลสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของคนไทยอีสานตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคามที่มีความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มใหญ่หรือเครือญาติ สอดคล้องกับ ปิยวรรณ กันทอง (2563) ที่แสดงทัศนะว่า คนไทยอีสานมักอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ มีวิถีปฏิบัติร่วมกันไม่ จะจะเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูล การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจไมตรีต่อกันในครอบครัว จึงเป็นคุณลักษณะเด่นประการหนึ่งของคนไทยอีสาน เห็นได้ว่า หน่วยศัพท์ที่ปรากฏนอกจากแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยอีสานกับวงศ์ตระกูลแล้วยังเป็นการเชิดชูและให้เกียรติวงศ์ตระกูลของตนเองผ่านภาษาในการตั้งนามสกุล

7. อาชีพ

อาชีพเป็นปัจจัยสำคัญที่มนุษย์ทุกคนพึงกระทำ เพราะเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างรากฐานชีวิตให้มั่นคง ดังนั้นมนุษย์ทุกสังคมจะต้องประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว ทั้งนี้อาชีพมีหลายประเภทขึ้นอยู่กับสภาพสังคมและวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนด กลุ่มความหมายอาชีพ เป็นกลุ่มความหมายของหน่วยศัพท์ที่แสดงความหมายเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนไทยอีสานในตำบลบรบือ ผลการวิจัยพบนามสกุลที่อยู่ในกลุ่มความหมายดังกล่าว จำนวน 37 นามสกุล เช่น มนตรีพิลา ช่วยนา นาจารย์ วานิช ช่างเกวียน บริหาร ช่างหล่อ ช่างเหลา ชัยชนกรรมกร ชำนาญหมอ ช่างทอง ฯลฯ

นามสกุลที่ปรากฏเมื่อนำมาวิเคราะห์หน่วยศัพท์พบว่ามีความหมายเกี่ยวกับอาชีพหลายคำ อาทิ “มนตรี” “นา” “ช่าง” “เกวียน” “ช่าง” “ช่างหล่อ” “ช่างเหลา” “กรรมกร” “หมอ” “วานิช” “ช่างทอง” “บริหาร” ฯลฯ หน่วยศัพท์ดังกล่าวมีความหมายเกี่ยวข้องกับอาชีพหลายลักษณะ อาทิ อาชีพข้าราชการ นักปกครองดูแล สะท้อนให้เห็นจากหน่วยศัพท์ “มนตรี” แปลว่า ที่ปรึกษาราชการ, ที่ปรึกษา, ผู้แนะนำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) และ “บริหาร” ที่แปลว่า นักปกครอง อาชีพที่ต้องใช้แรงงานและมีมือ เห็นได้จากหน่วยศัพท์ “กรรมกร” “ช่าง” “ช่างหล่อ” “ช่างเหลา” “ช่างทอง” อาชีพค้าขาย เห็นได้จากหน่วยศัพท์ “วานิช” ที่แปลว่า พ่อค้า เป็นต้น อาชีพเกษตรกร เห็นได้จากหน่วยศัพท์ “นา” หน่วยศัพท์ที่ปรากฏในนามสกุลนอกจากแสดงให้เห็นความหมายชื่อนามสกุลคนอีสานตำบลบรบือแล้ว ยังทำให้เห็นสภาพการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่ที่นิยมประกอบอาชีพที่แตกต่างกันไป

หน่วยศัพท์ดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการประกอบอาชีพต่าง ๆ ของบรรพบุรุษ จึงนำมาตั้งเพื่อเป็นการยกย่องและเป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูลของตน โดยเฉพาะชื่อนามสกุลที่ประกอบด้วยคำว่า “นา” และ “เกวียน” ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะการประกอบอาชีพของคนไทยอีสานในตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคามได้อย่างชัดเจน เพราะคนไทยอีสานในพื้นที่นี้ส่วนใหญ่มักประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม อาทิ การทำนา ทำไร่ ดังปรากฏนามสกุลที่มีหน่วยศัพท์ “นา” มากที่สุด อนึ่ง เมื่อระบบเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองมีความเจริญก้าวหน้า ส่งผลให้การประกอบอาชีพต่าง ๆ ของคนในท้องถิ่นจึงมีความหลากหลายมากขึ้น เพราะนอกจากอาชีพทางด้านเกษตรกรรมแล้ว ยังพบอาชีพอื่น ๆ ด้วย เช่น หมอ

ค้าขาย ช่าง เป็นต้น ซึ่งอาชีพเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงฐานะ ความมั่งมี และการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานของคนไทยอีสาน

8. วัตถุหรือสิ่งของเครื่องใช้

วัตถุหรือสิ่งของเครื่องใช้ คือ กลุ่มความหมายของหน่วยศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับวัตถุสิ่งของ รวมถึงเครื่องใช้ในครัวเรือนและท้องถิ่น โดยเป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์หรือสร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยพบนามสกุลที่มีหน่วยศัพท์ดังกล่าว จำนวน 5 นามสกุล เช่น รักษำเสาทอง ระบือพิณ ซ่องนอก ช่างเกวียน และ ขันมณี ผลการวิจัยในประเด็นนี้พบว่าในชื่อสกุลมีหน่วยศัพท์ที่สื่อความหมายเกี่ยวกับวัตถุหรือสิ่งของเครื่องใช้พื้นถิ่นจำนวนไม่มาก ได้แก่ “สำเภา” “พิณ” “ซ่อง” “เกวียน” และ “ขัน” หน่วยศัพท์ที่ปรากฏแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นกับวัตถุและสิ่งของที่ใช้ชีวิตประจำวัน หน่วยศัพท์ที่พบมีความหมายเกี่ยวกับวัตถุที่อำนวยความสะดวกในการคมนาคม ได้แก่ “เกวียน” และ “สำเภา” แม้ว่าในปัจจุบันสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะไม่ปรากฏให้เห็นแล้ว แต่นามสกุลเป็นเสมือนเครื่องมือเชื่อมระหว่างอดีตกับปัจจุบันทำให้คนรุ่นหลังเรียนรู้และมองเห็นสภาพแวดล้อมตลอดจนวิถีชีวิตของคนรุ่นก่อนได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังปรากฏเครื่องดนตรีพื้นเมืองอีสาน ไม่ว่าจะเป็น “พิณ” หรือ “ซ่อง” สื่อให้เห็นว่าคนอีสานเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่สนุกสนานมีวัฒนธรรมการละเล่น เห็นได้จากการมีเครื่องดนตรี ประกอบการจัดกิจกรรม ประเพณี หรือพิธีกรรมต่าง ๆ โดย “พิณ” เป็นหนึ่งในเครื่องดนตรีที่ใช้ในวงโปงลาง หรือการแสดงหมอลำ การแสดงเหล่านี้จะขาดเครื่องดนตรีดังกล่าวไม่ได้ เพราะเป็นส่วนประกอบสำคัญที่ทำให้กิจกรรมเหล่านั้นสมบูรณ์ นามสกุลจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนอัตลักษณ์ของคนไทยอีสานได้

ผลการศึกษาความหมายของหน่วยศัพท์ที่นำมาตั้งชื่อนามสกุลของคนไทยอีสานในตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า กลุ่มความหมายที่คนไทยอีสานกลุ่มนี้นิยมนำตั้งชื่อนามสกุลมากที่สุดคือ ความหมายที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน สิ่งมีค่าหรือความร่ำรวย รองลงมาคือธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความดีงามและความเจริญรุ่งเรือง ความเชื่อและศาสนา อำนาจ เชื้อสายและวงศ์ตระกูล อาชีพ และกลุ่มความหมายที่พบจำนวนนามสกุลน้อยที่สุดคือ วัตถุหรือสิ่งของเครื่องใช้ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าคนไทยอีสานกลุ่มนี้มองว่า เงินทองของมีค่ามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต เพราะเป็นสิ่งที่สร้างความสะดวกสบาย และการได้รับเกียรติในสังคม อีกทั้งอาจมีความเชื่อว่า การตั้งนามสกุลด้วยหน่วยศัพท์ในวงความหมายดังกล่าวสามารถทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จ รุ่งเรือง และมั่งคั่ง

ข. ค่านิยมของคนไทยอีสาน

ค่านิยม คือ หลักการหรือมาตรฐานซึ่งมนุษย์ในสังคมใช้เป็นเกณฑ์สำหรับเลือกที่จะประพฤติปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติหรือใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินว่าสิ่งใดดีหรือไม่ดี (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2543) อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ เป็นแนวคิดที่มองว่าภาษา ความคิด ค่านิยมและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กัน เมื่อนำแนวคิดดังกล่าวมาศึกษาในรูปแบบภาษาในลักษณะต่าง ๆ สามารถสะท้อนให้เห็นค่านิยมในระบบความคิดของกลุ่มคนในวัฒนธรรมหนึ่งได้ ดังงานวิจัยนี้ที่มุ่งศึกษาค่านิยมของคนไทยอีสานในตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ที่สะท้อนจากความหมายของนามสกุลที่เด่นชัด พบค่านิยมของคนไทยอีสานใน 4 ลักษณะ ได้แก่ ค่านิยมเกี่ยวกับสิ่งที่ปรารถนาในชีวิต ค่านิยมเกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว ปรากฏผลการศึกษาดังนี้

1. ค่านิยมเกี่ยวกับสิ่งที่ปรารถนาในชีวิต

ผลการศึกษาพบว่า ความหมายของนามสกุลคนไทยอีสานในตำบลนี้ สะท้อนให้เห็นค่านิยมเกี่ยวกับสิ่งที่ปรารถนาในชีวิตของตนเอง ครอบครัว และวงศ์ตระกูล โดยสิ่งที่ปรารถนาของคนไทยอีสานกลุ่มนี้สะท้อนให้เห็นจากกลุ่มความหมายของนามสกุล ไม่ว่าจะเป็น ทรัพย์สินสิ่งมีค่า ความดีงามและความเจริญรุ่งเรือง และอำนาจ

1.1 ทรัพย์สินสิ่งมีค่า

ทรัพย์สินสิ่งมีค่า เป็นค่านิยมประการหนึ่ง que แสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่ปรารถนาในชีวิตมนุษย์ โดยเฉพาะการดำรงชีพอยู่ในสังคม หากปราศจากทรัพย์สินเงินทอง อาจส่งผลให้ชีวิตลำบาก ไม่สบายกาย ไม่สบายใจ ทั้งนี้ ทรัพย์สินสามารถใช้แล้วหมดไปได้ มนุษย์จึงพยายามประกอบอาชีพหรือพยายามแสวงหาให้ทรัพย์สินเพิ่มพูนไม่ให้หมดไป นามสกุลที่แสดงถึงทรัพย์สินความมั่งคั่งร่ำรวย มักประกอบด้วยหน่วยศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับทรัพย์สมบัติ เครื่องประดับ แร่ธาตุ และอัญมณี สูงค่า ยกตัวอย่าง เช่น ทับทิมทอง นาถมทอง บุญทองโท ธรรมสุวรรณ พลเงิน พลเพชร ก้อนคำ แก้วไพฑูรย์ จันทร์ทรัพย์ ฯลฯ หน่วยศัพท์ที่ปรากฏสื่อให้เห็นว่าเจ้าของนามสกุลนิยมและปรารถนาความมั่งคั่งร่ำรวย เพราะความร่ำรวยเป็นเครื่องแสดงเกียรติยศ และความสุขสบาย ทั้งนี้หากพิจารณาบริบทสังคมอีสานจะพบว่า มักปรากฏค่านิยมดังกล่าวในการประกอบพิธีกรรมวันสำคัญต่าง ๆ เช่น งานมงคลสมรส มักจะมีขนมทองมวงกลเก่าประการ ได้แก่ ทองหยิบ ทองหยอด ทองพลุ ทองเอก ทองทัด ทองนพคุณ ทองชมพูนุช ทองม้วน และทองอัฐ ขนมนมกลเหล่านี้เป็นขนมสำคัญที่ขาดไม่ได้สำหรับงานมงคลซึ่งได้รับความนิยมในทุกภาคของประเทศไทย รวมถึงภาคอีสานด้วย นอกจากนี้จะมีขนมหวานมงคลที่ถือคติตามภาคกลางดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว รายการอาหารที่ขาดไม่ได้สำหรับทุกงานคือ “ลาบ” ซึ่งเป็นอาหารภาคอีสานชนิดหนึ่ง ใช้ปลาหรือเนื้อดิบสับให้ละเอียดผสมด้วยเครื่องปรุงมีมะนาว พริก น้ำปลาหรือปลาร้า เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ทั้งนี้ “ลาบ” มีเสียงพ้องกับคำว่า “ลาภ” ซึ่งหมายถึง เงินทองหรือสิ่งมีค่า จึงทำให้คนไทยอีสานมีค่านิยมและเชื่อว่าอาหารดังกล่าวเป็นมงคลแก่ผู้รับประทาน เพราะเชื่อว่า รับประทานแล้วจะมีโชค มีลาภเข้าในชีวิต

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาระบบคำสอนของคนไทยอีสานจะพบว่า บรรพบุรุษของชาวอีสานต่างมีปรัชญาชีวิตที่สอนสั่งคนรุ่นหลังเรื่อยมา เนื้อหาที่ปรากฏมีหลายประเด็น หนึ่งในนั้นคือ การตกแต่งเรือน สอนสั่งเรื่องการประหยัดอดออมและเห็นความสำคัญของเงินทอง หลายข้อความ อาทิ “ไผ่ผู้มัวเมาคร้าน การงานตั้งต่อบ่มีวันสิพบพ้อ เงินล้านค่าแพ” “ประหยัดกันแต่มีอนี่ ชีวิตเฮาสิดชื่น สมบัติมีตาชชื่น เงินทองกองใจโก้ โตเจ้าสิมั่งมี วางแผนกันแต่เดี๋ยวนี ให้ถ้วนถึงการใช้เงิน บ่มีขาดมีเงินมีแต่สิเจริญไปข้างหน้า ชีวิตของลุงป้า สิพัฒนาเบ็ดทุกสิ่ง สิสุขสันต์จริง ๆ บ่มีทุกข์บ่มีฮ้อน หย่อนเฮานี้แม่แก่ความ ตัว ฟัน้องเอ๊ย” (ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551) ญาเหล่านี้มุ่งสอนสั่งให้ผู้คนเห็นความสำคัญของทรัพย์สินเงินทอง ว่าเป็นสิ่งที่ต้องเก็บหอมรอมริบอย่าให้หมดไป ดังนั้น ในระบบความคิดของคนไทยอีสานกลุ่มนี้จึงมีค่านิยมที่ว่า ทรัพย์สินเงินทองเป็นของมีค่า ที่สร้างความสุขสบายและความมั่นคงแก่ครอบครัว

1.2 ความดีงามและความเจริญรุ่งเรือง

จากการศึกษานามสกุลคนไทยอีสานในตำบลนี้ พบนามสกุลที่ประกอบด้วยหน่วยศัพท์ที่แสดงความหมายเกี่ยวกับความดีงามและความเจริญรุ่งเรืองจำนวนมาก สะท้อนค่านิยมของคนไทยอีสานกลุ่มนี้ว่าต่างยึดมั่นในความดีงาม ความเป็นสิริมงคล เพื่อความสุขและความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต เห็นได้จากตัวอย่างนามสกุลต่อไปนี้ เช่น ศักดิ์ดี ศรีมงคล วงศ์คุณ วรรณสุศรีคลัง ศรีบุญ พรประเสริฐ บุญศรีโรจน์ ศรีเทพ ศรีเรืองสุข ฯลฯ หน่วยศัพท์ที่พบสะท้อนให้เห็นค่านิยมของคนไทยอีสานที่มีความปรารถนาอยากจะทำให้ชีวิตของตนเองและครอบครัวพบเจอแต่สิ่งที่ดีงาม ความเป็นมงคล ตลอดจนมีชีวิตที่รุ่งเรืองและเป็นสุข การตั้งนามสกุลที่มีหน่วยศัพท์แสดงความหมายดังกล่าวอาจมีบทบาททำให้ชีวิตของพวกเขาเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีงาม

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพิจารณาว่า มโนทัศน์เรื่องดังกล่าวหล่อหลอมจากประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของคนกลุ่มนี้ หลากเรื่อง อาทิ การจัดพิธีกรรมบางอย่าง เช่น งานมงคลสมรสของคนไทยอีสาน มักมีเครื่องสูงอย่างพานบายศรีและฝ้ายผูกแขนเป็นสัญลักษณ์สำคัญของงาน หากคู่บ่าวสาวไม่ได้ผ่านพิธีกรรมผูกแขนอวยพรโดยปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้หลักผู้ใหญ่ที่มีคุณธรรมแล้ว ชีวิตสมรสของทั้งสองอาจมีอุปสรรคหรือปัญหาเข้ามาในชีวิต การบายศรีสู่ขวัญจึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นสิริมงคล ความเจริญรุ่งเรือง เฉกเช่นเดียวกับ คนไทยเชื้อสายจีน แม้ว่าจะมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่ต่างกัน แต่มีค่านิยมเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองและความดีงามเช่นเดียวกัน เช่น ในวันปีใหม่หรือวันตรุษจีน คนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนจะปฏิบัติตนอยู่ในความดีงาม เครื่องแต่งกายของคนจีนต้องเป็นสีแดง เพราะเชื่อว่าเป็นสีแห่งโชคลาภและเป็นมงคล จึงเห็นได้ว่า ค่านิยมของมนุษย์เป็นสิ่งที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติบางอย่างและยอมรับในสิ่ง ๆ นั้นร่วมกัน เช่นเดียวกับคนไทยอีสานในตำบลบรือ ต่างมีการตั้งนามสกุลด้วย หน่วยศัพท์ที่มีความหมายสื่อถึงความดีงามและเจริญรุ่งเรือง เพราะมุ่งหมายให้ชีวิตรุ่งเรือง ก้าวหน้า และประสบแต่สิ่งที่เป็นมงคล

1.3 อำนาจ

อำนาจ เป็นสิ่งที่มนุษย์หลายคนปรารถนา อำนาจ คือ สิทธิ หรือความสามารถหรือสิ่งที่สามารถทำหรือบันดาลให้เกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) เป็นค่านิยมอีกประการหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองและความปรารถนาในชีวิตได้ จากการศึกษานามสกุลคนไทยอีสานในตำบลบรือ พบนามสกุลประกอบด้วยหน่วยศัพท์อำนาจหลายคำ เช่น วัฒนพิชัย ธนาเดชา โยธาทักดี โยธาทฤธิ์ ศุภฤทธิ์ เรืองเดช กล้าพระจันทร์ ฯลฯ หน่วยศัพท์ที่ปรากฏมีความหมายเกี่ยวกับอำนาจ ความกล้าหาญ การมีพลังกำลัง การต่อสู้ ชัยชนะ และการมีเกียรติยศ หน่วยศัพท์ดังกล่าวสื่อให้เห็นระบบการรับรู้ของคนในพื้นที่ให้ความสำคัญกับอำนาจ ผู้วิจัยพิจารณาว่า ระบบคิดเกี่ยวกับอำนาจนี้สัมพันธ์กับความคิดเรื่องการปกครองคน ซึ่งเป็นความคิดที่ได้รับอิทธิพลจากระบบศักดินาของสังคมไทยก่อน โดยหากผู้ใดมีอำนาจบารมี ก็มักจะเป็นที่ให้ความเคารพและยำเกรงของคนทั่วไป อาทิ พระยา หรือขุนนาง เป็นต้น นอกจากนี้ การที่เจ้าของนามสกุลตั้งนามสกุลด้วยหน่วยศัพท์ที่มีความหมายดังกล่าว อาจมีมุมมองว่า นามสกุลที่ตั้งด้วยรูปศัพท์ที่มีความหมายสื่อถึงอำนาจจะเป็นผลทำให้บุคคลในครอบครัวเป็นที่เคารพยำเกรง ประสบความสำเร็จ เจริญรุ่งเรืองและเป็นสุข

2. ค่านิยมเกี่ยวกับความเชื่อ

จากการศึกษาความหมายนามสกุลคนไทยอีสานตำบลบรือปรากฏค่านิยมในเรื่องของความเชื่อต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับประเพณี พิธีกรรมของคนในพื้นที่ ค่านิยมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นผ่านนามสกุล เช่น บุญมี บุญผ่อง บุญแผย พรหมมณะ พิมินทร์ พรหมฤทธิ์ บุตรอินทร์ ฤกษ์ดี ทองเทพ ศรีเทพ ศรีเทวฤทธิ์ อุปคุต ฯลฯ นามสกุลเหล่านี้ประกอบด้วยหน่วยศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธ เช่น “อินทร์”(พระอินทร์) “พรหม”(พระพรหม) “อุปคุต”(พระอุปคุต) หน่วยศัพท์เหล่านี้เป็นพระนามเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพบูชาของคนไทย รวมทั้งคนอีสานด้วย เนื่องด้วยคติศาสนาเหล่านี้เข้ามามีบทบาทในสังคมไทยเป็นเวลานานตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย กระทั่งปัจจุบัน ทำให้ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าผูกพันในระบบมโนทัศน์ของคนไทย รวมทั้งหน่วยศัพท์ดังกล่าวเป็นคำที่สื่อความหมายในแง่ดี ไพเราะมีพลัง และความศักดิ์สิทธิ์ การเอ่ยถึงพระนามเทพเจ้าและนำมาตั้งเป็นนามสกุลย่อมส่งผลให้เป็นมงคลนาม ซึ่งอาจสร้างความเป็นสิริมงคล ค้ำครองให้ชีวิตอยู่เย็นเป็นสุข

นอกจากนี้ยังปรากฏหน่วยศัพท์ที่สื่อความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา คือ ความเชื่อเกี่ยวกับบุญ เนื่องจากปรากฏหน่วยศัพท์ “บุญ” สื่อให้เห็นว่า คนไทยอีสานพื้นที่นี้ มีความเคารพและศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ

ทั้งนี้การทำบุญเป็นแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่มีบทบาทต่อคนในสังคม เพราะการทำบุญ นอกจากจะเป็นการช่วยให้ชีวิตในชาตินี้ร่มเย็นเป็นสุขแล้ว ผลบุญยังตามส่งไปถึงชาติต่อไปด้วย หน่วยศัพท์“บุญ” จึงเป็นคำที่มีความหมายเชิงบวก สื่อถึงคุณงามความดี ความบริสุทธิ์ และสิริมงคลแก่ผู้ใช้นามสกุลด้วย

นอกจากนั้น ยังปรากฏค่านิยมเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามด้วย ความเชื่อนี้สื่อให้เห็นจากหน่วยศัพท์นามสกุล “ฤกษ์” มีความหมายว่า คราวหรือเวลาที่กำหนดหรือคาดว่าจะให้ผล มักนิยมใช้ในทางดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยามเป็นความเชื่อที่อยู่คู่สังคมไทยอีสานมาช้านาน มักเกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรม หรือการดำเนินชีวิตทั่วไป อาทิ พิธีสู่ขวัญ พิธีมงคลสมรส พิธีฉลองตำแหน่งใหม่ พิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การเดินทาง การซื้อยานพาหนะใหม่ เป็นต้น “ฤกษ์” เป็นหน่วยศัพท์ที่สื่อความหมายในแง่ดี ดังนั้น ผู้ที่ใช้นามสกุลอาจมีความเชื่อว่า หากมีรูปศัพท์ดังกล่าวปรากฏในนามสกุลจึงอาจช่วยให้ชีวิตพบเจอแต่สิ่งที่ดี เป็นมงคล ประสบความสำเร็จ เฉกเช่นเดียวกับ การมีฤกษ์ที่ดีนำทางชีวิต ดังนั้น จากความเชื่อที่ปรากฏต่างล้วนเป็นที่นิยมของคนอีสานในพื้นที่ดังกล่าว เห็นได้จากการประพจน์ ปฏิบัติ ตลอดจนการใช้ภาษา ซึ่งสื่อให้เห็นค่านิยมเรื่องดังกล่าวเช่นเดียวกับนามสกุล

3. ค่านิยมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ

จากการศึกษาความหมายของนามสกุลพบว่า คนไทยอีสานกลุ่มนี้มีค่านิยมในการประกอบอาชีพหลายลักษณะ ได้แก่ อาชีพรับราชการ นักปกครอง เกษตรกรรม งานช่างต่าง ๆ รวมถึงอาชีพเกี่ยวกับการค้าและธุรกิจ ให้เห็นจากนามสกุล เช่น มนตรี ชัยนา ช่างเกวียน ช่างหล่อ ช่างเหลา ช่างนาญหมอ ช่างทอง วานิช ฯลฯ นามสกุลที่ปรากฏประกอบด้วยหน่วยศัพท์ที่มีความหมายสื่อถึงอาชีพต่าง ๆ ในสังคมอีสาน ผู้วิจัยพบว่า อาชีพที่มีความผูกพันกับชาวไทยอีสานรวมถึงคนไทยอีสานในพื้นที่วิจัย คือ เกษตรกรรม กล่าวคือ พื้นที่ภาคอีสานมีขนาดใหญ่หนึ่งในสามของประเทศไทย เป็นพื้นที่หลักในการปลูกข้าว และพืชเศรษฐกิจมากมาย ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะทำนา จากประเด็นนี้ยืนยันได้จาก หน่วยศัพท์ “นา” ที่ปรากฏในนามสกุล หน่วยศัพท์ดังกล่าวไม่เพียงสื่อให้เห็นถึงค่านิยมด้านการประกอบอาชีพเท่านั้น แต่ยังเป็นการรักษาและสืบทอดให้คนรุ่นหลังร่วมสายสกุลทราบถึงรากเหง้า ที่มาของบรรพบุรุษ ตลอดจนสะท้อนภาพสังคม วิถีชีวิตของคนกลุ่มวัฒนธรรมดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ยังปรากฏอาชีพงานช่างต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นช่างเหลา ช่างหล่อ โดยนัยของหน่วยศัพท์สื่อถึงอาชีพที่สัมพันธ์กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในท้องถิ่น เช่น “ช่างเหลา” อาจเป็นช่างทำงานไม้ “ช่างหล่อ” อาจเป็นช่างที่ทำงานเกี่ยวกับปูนปั้น ซึ่งอาชีพเหล่านี้เป็นอาชีพที่มีมาแต่โบราณ คนอีสานส่วนใหญ่มีความคิดสร้างสรรค์ และมีความพยายามเห็นได้จากโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาที่อยู่ในวัดวาอาราม และยังปรากฏอาชีพที่รักษาผู้ป่วย คือ แพทย์ ดังหน่วยศัพท์ “หมอ” ซึ่งให้เห็นว่า ในสังคมอีสานไม่มีเพียงเฉพาะผู้ที่ประกอบอาชีพใช้แรงงานเท่านั้น แต่คนไทยกลุ่มนี้ต่างก็มีสติปัญญาที่ดี จนสามารถประกอบอาชีพเป็นหมอรักษาผู้ป่วยได้ โดยอาจเป็นหมอธรรม ซึ่งเป็นผู้มีวิชาอาคม ปฏิบัติตนอยู่ในคุณงามความดี มีความรู้เรื่องยาหรือการรักษาโรค ทั้งนี้ “หมอ” ยังมีนัยแฝงถึงแพทย์แผนโบราณหรือแผนปัจจุบันด้วย จากหน่วยศัพท์นามสกุลที่พบสามารถแสดงให้เห็นค่านิยมด้านการประกอบอาชีพของคนไทยอีสานกลุ่มนี้ได้เป็นอย่างดี

4. ค่านิยมที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

เครือญาติ เป็นกลุ่มคนในวงศ์วานที่นับรู้กันได้ทางเชื้อสายฝ่ายพ่อหรือฝ่ายแม่ ทั้งนี้วงศ์ตระกูลหรือเครือญาติเป็นลักษณะสำคัญของมนุษย์ทุกเผ่าพันธุ์ ซึ่งหากมีการสืบพันธุ์ ปฏิสนธิ และให้กำเนิด ย่อมเป็นการขยายวงศ์วานออกไป ทำให้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติมีมากขึ้นเท่านั้น ผลการวิเคราะห์พบนามสกุลที่มีความหมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเครือญาติ หรือการสืบเชื้อสายหลายคำ เช่น ทองโคตร มหาโคตร พงศาสุข ศรีโคตรจันทร์ ศรีตะโคตร ธิระศักดิ์สกุล ดิวงค์ ศรีธรรมบุตร

ฯลฯ นามสกุลที่ปรากฏสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยอีสานในตำบลนี้มีค่านิยมเกี่ยวกับการสืบเชื้อสายของวงศ์ตระกูลหรือเครือญาติ พบได้จากคำที่มีความหมายแสดงการสืบเชื้อสาย และคำที่มีความหมายแสดงการเน้นเพศชายปรากฏในนามสกุล กล่าวคือ การสืบเชื้อสายสังคมไทยและสังคมอีสานให้ความสำคัญกับระบบการสืบเชื้อสายในครอบครัวอย่างมาก ดังเห็นได้จากแนวคิดที่สะท้อนจากภาษาที่ใช้ เช่น สำนวน สุภาษิต คำพังเพยไทยที่มักมีคำที่มีความหมายเกี่ยวกับการสืบเชื้อสาย อาทิ “ลูกไม่หล่นไม่ไกลต้น” รวมถึงสำนวน “เชื้อไม่ทิ้งแถว” ซึ่งแสดงความหมายเกี่ยวกับการสืบทอดคุณลักษณะจากบรรพบุรุษมาถึงรุ่นลูก รุ่นหลาน

ในสังคมอีสานปรากฏฉายาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเชื้อสาย เช่นกัน อาทิ “หมากต้องบ่ท่อนหล่นไกลกก แแนวผดกบ่ท่อนเป็นหัวล้าน” หมากต้องบ่ท่อนหล่นไกลกก คำว่า “หมากต้อง” เป็นชื่อผลไม้ชนิดหนึ่ง รสเปรี้ยว นิยมกินกับพริก น้ำปลา เหมือนกินมะม่วง คำว่า “บ่ท่อนหล่นไกลกก” (กก คือ ต้น) หมายถึง หล่นไม่ไกลต้น ความหมายวรรคนี้คล้ายความหมายของสุภาษิตไทยภาคกลางที่ว่า “ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น” แแนวผดกบ่ท่อนเป็นหัวล้าน คำว่า “แนว” หมายถึง ผ่าพันธุ์, กรรมพันธุ์, ตระกูล คำว่า “บ” และ “ท่อน” หมายถึง ไม่ (ปฏิเสธ) อีกคำที่ชาวอีสานยังใช้อยู่ คำว่า “บ่ท่อน” เป็นปฏิเสธซ้อนปฏิเสธ ความหมายของผญาวรรคนี้ คือ ตระกูล(บรรพบุรุษ)ที่เป็นคนมีผดกบ่มาตลอด ก็เป็นอันเชื่อได้ว่าลูกหลานที่คลานตามหลังกันมาก็คงมีลักษณะเช่นเดียวกันคือไม่หัวล้าน (อนุทิพย์ ธารทอง, 2557) จึงเห็นได้ว่า คำสอนเกี่ยวกับการให้ความสำคัญของการสืบเชื้อสายและวงศ์ตระกูลที่นำเสนอผ่านตัวบทต่าง ๆ มีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมความคิด ความเชื่อและค่านิยมให้คนไทยอีสานมีมุมมองที่นิยมหรือให้ความสำคัญกับความ เป็นเครือญาติผ่านการตั้งนามสกุลด้วยคำที่สื่อความหมายดังกล่าว เช่น “โคตร” “สกุล” “วงศ์” “วงศ์” “วงศ์” “วงศ์” และ “ผ่าพันธุ์” หน่วยศัพท์นามสกุลเหล่านี้เป็นเสมือนเครื่องเตือนใจให้ผู้ใช้นามสกุลรุ่นหลังระลึกถึงบรรพบุรุษหรือต้นสกุล

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบค่านิยมของคนไทยอีสานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเครือญาติในประเด็นการให้ความสำคัญกับฝ่ายชาย ดังสะท้อนจากหน่วยศัพท์ “บุตร” แปลว่า ลูกชาย ซึ่งปรากฏหลายรูปคำ ได้แก่ บุตรวงศ์ จักรบุตร สุวรรณบุตร บุตรศรี บุตรอินทร์ วงศ์บุตร ศรีธรรมบุตร การใช้คำที่มีความหมายว่า “ลูกชาย” แสดงให้เห็นถึงการเน้นหรือให้ความสำคัญแก่ฝ่ายชาย อนึ่ง เมื่อพิจารณาระบบสังคมไทย จะพบว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่มีแนวคิดแบบชายเป็นใหญ่ ทั้งในแง่ของการรับราชการ นักการเมืองรวมถึงการศึกษาเล่าเรียนในสมัยก่อนต่างล้วนให้สิทธิ์เพียงเฉพาะเพศชาย นอกจากนี้ ในการจดทะเบียนสมรส รัฐบาลกำหนดว่าให้สืบเชื้อสายสกุลทางฝ่ายชาย โดยให้ภรรยาใช้นามสกุลของสามี และบุตร บุตรี ทุกคนหากยังไม่สมรสให้ใช้นามสกุลตามฝ่ายบิดา กฎเกณฑ์เหล่านี้แฝงฝังในระบบความคิดและพฤติกรรมของคนไทย รวมถึงคนไทยอีสานด้วย จึงส่งผลให้ปรากฏหน่วยศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับลูกชายในนามสกุล ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ วนิดา เจริญสุข (2532) ที่ศึกษา นามสกุลของคนไทยเชื้อสายจีน : การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ พบว่า คนไทยเชื้อสายจีนมีค่านิยมเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับฝ่ายชาย สะท้อนจากหน่วยศัพท์นามสกุล เช่น ชนกดี ชนกศรีธร โอรสไตรรัตน์ ปู้รักษา ฯลฯ การวิเคราะห์ภาษาในการตั้งนามสกุลจึงเป็นสิ่งยืนยันให้เห็นค่านิยมดังกล่าวได้อย่างชัดเจน

ผลการศึกษาค่านิยมของคนไทยอีสานในตำบลนี้ พบว่า นามสกุลเป็นสิ่งที่สามารถไขให้เห็นระบบค่านิยมของคนในสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับแนวคิดทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ที่เชื่อว่าภาษาเป็นภาพสะท้อนความนึกคิด ค่านิยมของคนในวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ ซึ่งนามสกุลเป็นรูปแบบการใช้ภาษาที่แสดงให้เห็นความคิดเหล่านั้น

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยทางภาษาศาสตร์มุ่งศึกษาความหมายของหน่วยศัพท์ที่นำมาใช้ในการตั้งนามสกุลและวิเคราะห์ค่านิยมของคนไทยอีสานในตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคามที่สะท้อนจากความหมายของนามสกุล ผลการวิจัยความหมายของนามสกุลพบว่ามีความหมายทั้งสิ้น 8 วงความหมาย เรียงลำดับตามจำนวนนามสกุลที่อยู่ในวงความหมายจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ทรัพย์สินสิ่งมีค่า ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความดีงามและความเจริญรุ่งเรือง ความเชื่อและศาสนา อำนาจ เชื้อสายและวงศ์ตระกูล อาชีพ และวัตถุหรือสิ่งของเครื่องใช้ พบมากที่สุดคือนามสกุลที่มีความหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินสิ่งมีค่า ประเด็นนี้สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย และพบน้อยที่สุดคือนามสกุลที่มีความหมายเกี่ยวกับวัตถุหรือสิ่งของเครื่องใช้ ความหมายของนามสกุลที่ปรากฏสะท้อนให้เห็นค่านิยมของคนไทยอีสานใน 4 ลักษณะ ได้แก่ ค่านิยมเกี่ยวกับสิ่งที่ปรารถนาในชีวิต ค่านิยมเกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว ค่านิยมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นพฤติกรรม มุมมอง ความคิดและเอกลักษณ์ของคนไทยอีสานในพื้นที่ดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบข้อสังเกตในการอภิปรายหลายประเด็น **ประการแรก** ด้านการศึกษาความหมายของนามสกุล ผู้วิจัยพบว่า ความหมายจากหน่วยศัพท์นามสกุลที่ปรากฏ ส่วนใหญ่เป็นความหมายที่สัมพันธ์กับสรรพสิ่งรอบตัวของเจ้าของนามสกุลในพื้นที่นั้นไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ทรัพย์สิน เงินทอง อาชีพ ฯลฯ ความหมายที่ปรากฏสะท้อนให้เห็นระบบความรู้ ความคิด ค่านิยมและวัฒนธรรมของคนอีสานในพื้นที่ดังกล่าว ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่ศึกษานามสกุลของคนไทยอีสานเช่นกัน แต่ศึกษาในพื้นที่ต่างกัน ดังงานของพรจรัส สร้อยศรีฉาย (2557) ที่ศึกษานามสกุลคนไทยอีสานในอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ผลการวิจัยของพรจรัสต่างกับงานของผู้วิจัยบางประการ กล่าวคือ ผู้วิจัยพบนามสกุลที่ปรากฏหน่วยศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินสิ่งมีค่ามากที่สุด ขณะที่งานของพรจรัสพบว่านามสกุลคนไทยอีสานในอำเภอยางตลาดมีความหมายเกี่ยวกับความเป็นสิริมงคลมากที่สุด กลุ่มความหมายที่ปรากฏสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยอีสานในตำบลบรบือ จังหวัดมหาสารคามให้ความสำคัญกับทรัพย์สินและความร่ำรวย ส่วนคนไทยอีสานอำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ให้ความสำคัญกับความเป็นสิริมงคล ความเจริญรุ่งเรืองจึงมีการตั้งนามสกุลด้วยหน่วยศัพท์ที่มีความหมายดังกล่าวมากที่สุด จากประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมหรือชาติพันธุ์เดียวกัน หากอาศัยอยู่ต่างถิ่นกันอาจมีมีโนทัศน์หรือมุมมองบางประการแตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและบริบททางสังคม อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยของพรจรัสสอดคล้องกับงานของผู้วิจัยในประเด็นกลุ่มความหมายของนามสกุล ซึ่งจากผลการศึกษาปรากฏกลุ่มความหมายของหน่วยศัพท์เหมือนกัน อาทิ กลุ่มความหมายเกี่ยวกับทรัพย์สินและความร่ำรวย ความเป็นสิริมงคล อาชีพ วงศ์ตระกูลและสิ่งของเครื่องใช้ กลุ่มความหมายที่ปรากฏยืนยันให้เห็นความเป็นสากลลักษณะของคนไทยอีสานซึ่งแม้ว่าจะอยู่คนละท้องถิ่นแต่มีมีโนทัศน์และอัตลักษณ์บางประการร่วมกัน

ประการที่สอง ด้านค่านิยมของคนไทยอีสานที่สะท้อนจากความหมายของนามสกุลพบว่า คนไทยอีสานในพื้นที่ดังกล่าวมีค่านิยมหลายด้านไม่ว่าจะเป็น ค่านิยมเกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยมเกี่ยวกับทรัพย์สินเงินทอง อำนาจ ความดีงาม ความรุ่งเรือง ซึ่งเป็นความปรารถนาในชีวิต ค่านิยมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และค่านิยมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ค่านิยมที่ปรากฏเป็นสิ่งที่สะท้อนอัตลักษณ์หรือตัวตนของกลุ่มชนในวัฒนธรรมอีสานในตำบลบรบือได้อย่างแจ่มชัด เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ พบว่าคนในท้องถิ่นให้ความสำคัญและนิยมประกอบอาชีพทำนา พิจารณาได้จากสภาพพื้นที่ตำบลบรบือมีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์

พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ทำการเกษตรและปลูกข้าว อีกทั้งปรากฏหน่วยศัพท์ “นา” ในนามสกุล “นาจารย์” “ช่วยนา” เห็นได้ว่า นามสกุล เป็นสิ่งที่สามารถไขให้เห็นบริบทแวดล้อมทางสังคม วิถีปฏิบัติ โลกทัศน์และรากเหง้าทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นได้

ประการสุดท้าย งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาภาษาตามแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ ซึ่งมีแนวคิดที่ว่า ภาษาเป็นสิ่งที่ สะท้อนระบบความคิด มโนทัศน์และวัฒนธรรมของกลุ่มชนผู้วิจัยเห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าว เพราะจากผลการวิจัยที่ปรากฏ นามสกุลหรือชื่อสกุลสามารถสะท้อนให้เห็นความคิด ค่านิยม ของคนไทยอีสานได้อย่างน่าสนใจ นอกจากนี้ แนวคิดดังกล่าว ได้รับการยอมรับจากวงวิชาการภาษาและภาษาศาสตร์ทั่วโลกรวมถึงประเทศไทย เห็นได้จากงานวิจัยที่ปรากฏ ซึ่งส่วนใหญ่ ศึกษาในระดับคำศัพท์ ไม่ว่าจะเป็นคำเรียกญาติ คำศัพท์เกี่ยวกับอาหาร คำเรียกผี คำเรียกอารมณ์ ชื่อมนุษย์ ชื่อสกุล ชื่อวัตถุ สิ่งของ ชื่อสัตว์ ฯลฯ งานวิจัยเหล่านี้มุ่งแสดงให้เห็นมโนทัศน์ ค่านิยม ความคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านรูปแบบภาษาที่ใช้ จึงเห็น ได้ว่า แนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์เป็นแนวคิดที่ไม่ศึกษาเพียงเฉพาะภาษากับความหมายเท่านั้น แต่เป็นแนวคิดที่วิเคราะห์ ภาษาอย่างลุ่มลึก โดยเชื่อมโยงไปสู่ระบบความคิด เพื่อเข้าถึงวัฒนธรรมและเข้าใจตัวตนของผู้ใช้ภาษาหรือกลุ่มคนในสังคม

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง ค่านิยมที่สะท้อนจากชื่อสกุลคนไทยอีสานในตำบลบรือ อำเภอบรือ จังหวัดมหาสารคาม : การ วิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ มีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลการวิจัยสามารถนำไปปรับใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการอรรถศาสตร์ หรือรายวิชาภาษาสังคม และวัฒนธรรม เนื่องด้วยงานวิจัยเรื่องนี้มีเนื้อหาที่อยู่ในขอบข่ายของรายวิชาดังกล่าว จึงสามารถนำไปประกอบการสอนหรือ ยกตัวอย่างเพื่ออธิบายให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมของกลุ่มชนได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้รณรงค์ศึกษาความหมายและค่านิยมจากนามสกุลคนไทยอีสานในตำบลบรือ อำเภอบรือ จังหวัด มหาสารคาม อาจมีขยายผลศึกษาให้ครอบคลุมทั้งอำเภอเพื่อแสดงให้เห็นค่านิยมของคนพื้นถิ่นดังกล่าวให้ชัดเจนขึ้น หรืออาจ มีการศึกษาเปรียบเทียบนามสกุลคนไทยอีสานกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อยู่ในประเทศไทยเพื่อให้เห็นลักษณะเด่น ลักษณะร่วม รวมถึงความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมผ่านนามสกุล อีกทั้งควรมีการนำแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์มาศึกษาร่วมด้วยเพื่อวิเคราะห์ ให้เห็นถึงตัวตนของกลุ่มคนในวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ เพราะผู้วิจัยเชื่อว่านามสกุลเป็นสิ่งที่สามารถประกอบสร้างอัตลักษณ์มนุษย์ได้

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัยเรื่อง “นามสกุลคนไทยอีสานในตำบลบรือ อำเภอบรือ จังหวัด มหาสารคาม : การวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์” ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2563 ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภชัย ต๊ะวิชัย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรเป็นอย่างสูงที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะที่มีประโยชน์อย่างยิ่ง ต่องานวิจัยนี้ ตลอดจนสนใจและกำลังใจที่มีให้ศิษย์เสมอมา และขอขอบคุณผู้ช่วยวิจัย ได้แก่ นางสาวทิวาพร ชาสสมบัติ นางสาวลาวัลย์ ปัญญา นางสาวกุลสตรี วงศ์ศรีสุข นางสาวรักษิณา ถานะ นางสาวน้ำทิพย์ มะลัยเถาว์ นางสาวศิริวิไล บุญทวี และ นางสาวภัทรวรรณ จันทราเทพย์ ที่ช่วยเหลือ สนับสนุน และอยู่เคียงข้างผู้วิจัยจนงานวิจัยเสร็จสมบูรณ์

References

- Boonmatham, T. (N.D.). Locality and surnames. *ChoPhayom*. 10(1), 58-63.
- Borabue Sub-district Administrative Organization. (2020). *Legend of Borabue*, Retrieved November 19, 2019, from <http://www.borabuelocal.go.th/page-10.html>.
- Charoensook, W. (1989). *An ethnosemantic study of Chinese Thais' surnames*. Thesis in Thai Language, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Diteeyon, W. (1988). King rama VI and given Surname. *Art and culture*, 9(1), 50-57.
- Frake, Charles O. (1962). *The ethnographic study of cognitive systems*. In Thomas Gladwin and William C. Sturtevant (eds.). *Anthropology and Human Behavior*. Washington, D.C.: Anthropological Society of Washington: 72-85. Reprinted in *Language and Cultural Description, Essays by Charles O. Frake*, selected and introduced by Anwars. Dil. 1980. Standford: Standford University Press.
- Isan Arts and Culture Club Chulalongkorn University. (2008). *Phaya*. Retrieved March 2, 2020, from http://www.isan.clubs.chula.ac.th/webboard/m_view.php?i_user=576&r=para&m=&start=450&page=10.
- Kanthong, P. lecturer in Thai program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Rajabhat Mahasarakham University. (2020, February 14). Interview.
- Kramjantuk, P. (2005). *Surnames Used In Nakhon Ratchasima Province: Ethnosemantics Study*. Thesis in Thai Language, Faculty of Arts, Silpakorn University.
- Kroomram, N. (2014). *The Surnames of Kui in Surin Province: Ethnosemantics Study*. Thesis in Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University.
- Kuprasertwong, A. (2001). *Thai-Malay Muslim Surnames: A Case Study of Tha-It Subdistrict Pak-Kret District Nonthaburi Province*. Thesis in Thai Language, Faculty of Arts, Silpakorn University.
- Mahatraibhop, P. (2002). *Thai surnames bestowed by King Rama VI: an ethnosemantic analysis*. Thesis in Thai Language, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Office of the National Culture Committee. (1992). *Northeastern Dialect Dictionary*. Bangkok: Arun.
- Hanchaisri, S. (1999). *An analysis of surname in dongluang district Mukdahan Prvince*. Thesis in Thai Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University.
- Panthumetha, N. (2012). *Lexicon* (6th ed.). Bangkok:Amarin.Phrakrukasepunyapiwat. Primate at Borabue Sub-district, Borabue District, Maha Sarakham Province. (2019, November 29). Interview.
- Prasithratsint, A. (2000). *Ethnolinguistics*. Bangkok: Department of Linguistics, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- _____. (2006). *The making of a linguist*. Bangkok: Department of Linguistics, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Rachabanditayasathan. (2013). *The Royal Institute Dictionary B.E. 2011*. (2nd ed.). Bangkok: Nanmeebooks.

วารสารสวนสุนันทาวิชาการและวิจัย
Suan Sunandha Academic & Research Review

- Soisrichay, P. (2014). *Surnames of Thai Isan People at Yangtalad District, Kalasin Province*. Thesis in Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University.
- Tantong, A. (2014). *Phaya*. Retrieved January 12, 2020, from <http://oknation.nationtv.tv/blog/Anutip/2014/03/03/entry-1>.
- Watthanasete,S. (1966). *Naming and Surname Dictionary*. Bangkok: Praepittaya.